

LELŐ HELY

A TIT Ásványgyűjtő szakkör hírlevele

*Kvarc dolomiton, Tisztafar-tető, Recsk
Fénykép: Mesics Gábor*

A recski Tisztafar-tetőn lévő metabazaltbánya ásványai

Egy éve még zakatoltak a törők a tisztafar-tetői bányában, a bányaudvarból porfelhők szálltak fel, szüntelenül jöttek-mentek a tehergépkocsik. Most szokatlan kép fogadott: mély csend, három kedves bányakutyus, egy kis tó vízeséssel, madárdal. A bánya vagy szünetel, vagy inkább felhagyták (a cég felszámolás alatt áll), ránézésre is megállapítható, hogy a meddő vastagabb a még lebányászható kőzetnél.

Nem voltak túl nagy reményeink a bánya ásványkincseire vonatkozóan, így szépen, komótosan kezdtük a kutatást a rikító kék őrháznál. A kőzet lényegében a klorittartalmától zöld színű metabazalt, vörös radiolarit betelepüléssel. Néha hófehér kvarc és kalcittelérek szelik át, vékonyabb telérekben sárgás laumontit látható. Elég kevés anyag maradt a falak alján, kizárólag a tó melletti részen van nagyobb mennyiségű kötőrmelék, óvatosan kapaszkodva fel lehet mászni egy platóra, ahol nagyobb a kínálat. A falon követhetők a 20-80 cm-es, erős dőléssel lefutó kalcit-dolomit-telérek, amelyeknek környezetében világosabb, porózusabb a kőzet, akár kézzel is szétmorzsolható. Az üregekben, repedésekben hófehér vagy világossárga leveles dolomit és kalcit terem, amelynek tetején hol arany színű kis piritgömböcök, hol fehér, ill. víztiszta apró kvarckristályok ülnek, hol a karbonátos bevonat vált át teljesen kvarccá. Néha kalcit (vagy dolomit?) romboéderek is társulnak hozzájuk. A legnagyobb üregek 10 cm-esek, de átlagban 2-3 cm szélesek. A piszkosfehér hiálit egész kötőrmöket von be, de sajnos nem olyan szép. Goethites felületen 1-3 mm-es gipszkristályok képződtek, amelyek csokrokba állnak össze, néha kalcedon-álalakban jelenik meg a gipsz. A kvarctelérek mentén zöld epidot akad, a radiolaritban, metabazaltban sötétzöld klorit váltakozik vörös hematitos sávokkal vagy fehér kvarcerekkel, ritkábban sárgásfehér prehnittel, néha egészen mutatós darabok jöttek létre, amelyeket érdemes lenne csiszolni is. A piriten és a vasérceken kívül más ércnyomokra nem bukkantuk.

Nem sikerült megtudni, mi lesz a bánya sorsa, a kutatható anyag sajnos véges, de egyelőre még kínálhatja kincseit (mi is sokat hagytunk már előkészítve a következő gyűjtőknek).

Bár a bánya felhagyott, őrzik és engedély nélkül nem látogatható. Az engedély beszerezhető a jelenlegi tulajdonostól (Balogh Csaba, Tel.: (0630) 300-1111).

Sok szerencsét!

Körmendy Regina

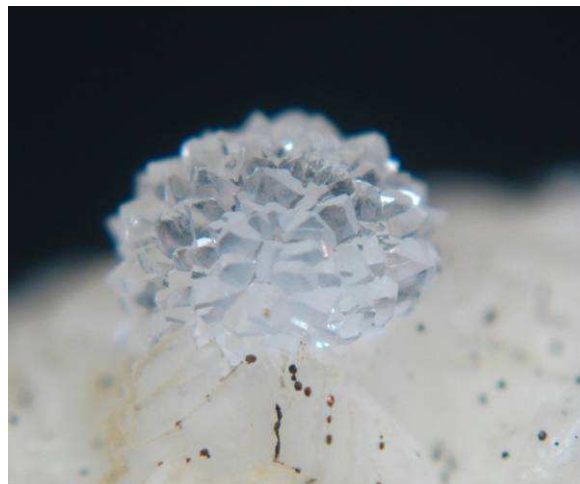
Fényképek: Mesics Gábor, Nagy Mónika

A bánya látképe

Karbonátos bevonat (kalcit, dolomit)

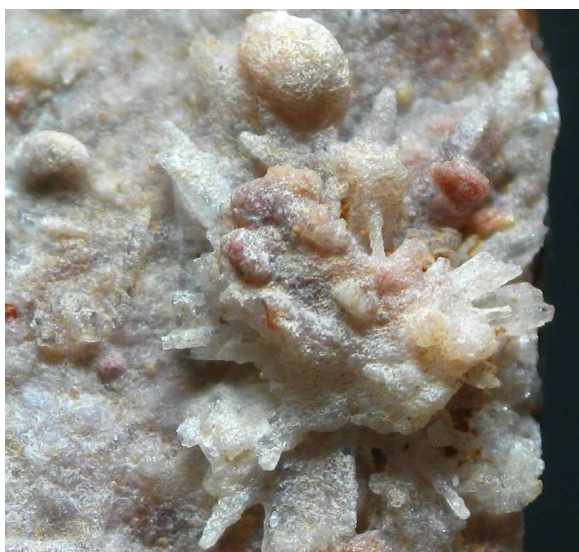
Kvarc

Pirit kalciton

Gipsz goethiten

Hiálit, gipsz utáni alakban is

Klorit, radiolarit

Leletek az Új Károly-táró rekultivált meddőjén

Menetrendszerűen folyik a mátrai ércbányászat 2010-ben befejezendő rekultivációja, sorra kerültek a Gyöngyösoroszi melletti Károly-táró hányói is. A nagy májusi esőzések után Horváth Tibi javaslatára meglátogattuk a tárót és meglepetéssel konstatáltuk, hogy ilyen ásványbőséggel korábban még nem találkoztunk ott. Hozta a patak, kimosta az eső a szebbnél szebb ametiszt-, hegyikristály és érces telérdarabokat – nem kellett ásni, csak felszedni vagy kihalászni a már apadó vízből a csillogó szépségeket. Ritkaságok ugyan nem kerültek elő, de pirit, szfalerit, galenit, fluorit bőven került elő, fent-nőve is. Néhány darabban wurtzit mutatkozott, és nagyobb markazitos felületek is előkerültek. A megszokott halványlila ametiszt sötétlilává vált, kitartó keresgéléssel dm-es felületen fent-nőtt kvarckristályokra is szert lehetett tenni. A terep ugyan átrendeződött, de sokkal egyszerűbb és kiadósabb lett a gyűjtés. Természetesen egy pár nagyobb gyűjtőcsapat tevékenységét követően egyszer csak kimerül, tehát most kell felkerekedni, míg van miből gyűjteni. Ne hagyjátok ki az utat és a patak medrét sem, a víz által lecsiszolt achát ott a legszebb és egészen a hurokig követhető.

Körmendy Regina

Fényképek: Nagy Mónika, Mesics Gábor, Körmendy Regina

A rekultivált meddő

Sávos ametiszt a meddőből

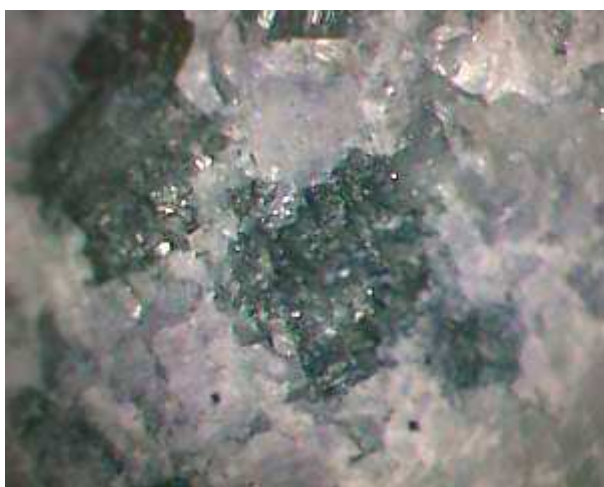
Terméskénnel bevont kvarc, szfalerit

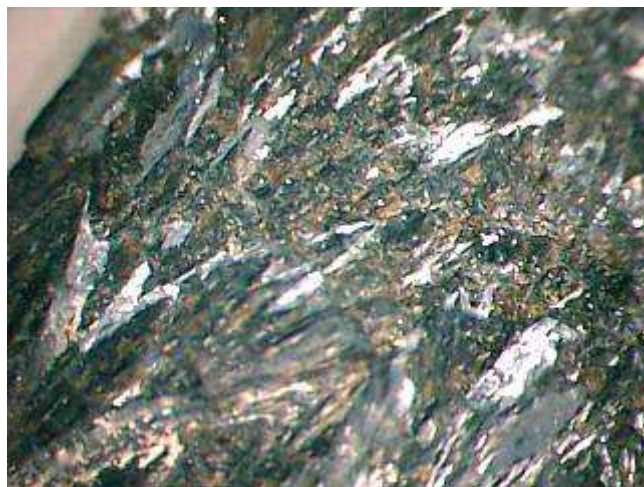
Érces telérdarab (szfalerit, kvarc)

Fluorit

Galenit, fluori

Wurtzit

A parádfürdői Egyesség-táró, Fehér-kő ásványai

A valaha szebb napokat látott timsós medencék fölötti Egyesség-tárónál, a Fehér-kő oldalán lévő feltárások a mai napig szolgáltatnak szép anyagot, sőt, szerencsével kapitális darabokat is. Májusi mátrai túránk egyik állomása volt a Fehér-kő, az esőmosta hegyoldal gőzölgött, már-már elviselhetetlen volt a páratartalom, amikor felkaptattunk az Egyesség-tárhoz. A terasz faláról most is lehetett szép gipsz és timsós kivirágzásokat gyűjteni, de a táro feletti hegyoldalt megmászva, kitartó kalapálással előjöttek a szép kék, türkizkék, sárga és zöld arzenátok (richelsdorfit, beudantit, segnitit, szkorodit), a kovellin, tennantit, pirit érces szemcséi, táblás sárga barit és tús vagy zömök hegyikristályok, néha szép jogarkvarcok is.

Tartott egy darabig, amíg az ember rájött, milyen fajta követ érdemes csépelni, de általában sikerült jól választani. Cigaretaszünetre kiszemeltem magamnak egy gyanús példányt ülőkének és aztán rávertem: a siker nem maradt el – egész arzenátraktárra leltem.

Még a timsós medencénél is, már félig elmenőben is megpillantottam néhány zöltséget – ezek bizonyultak a hely legszebb leleteinek!

Jó tíz éve jártam itt először, el sem akartam hinni, hogy még mindig lehet gyűjteni, de úgy látszik, vannak helyek, amelyek túljárnak a gyűjtők eszén. Vagy már elfeledkeztek róla?

A ritkaságokat kedvelőinek legyen mondva – bátran keressék meg, és a színesebb kvarcos-baritos darabokat vegyék kezelésbe – előbb-utóbb megszerez az eredmény.

Körmendy Regina

Fényképek: Mesics Gábor, Nagy Mónika, Körmendy Regina

Timsós medence a halála órájában

Az Egyesség-táró bejárata

Timsós kiválások a támfal oldalán

Gyűjtés a Fehér-kő oldalán

Richelsdorfit tennantiton

Barit, kvarc

Kvarc, jarosit

2010-es tavaszi gyűjtőtúra (Balaton-felvidék)

Eljött a várva-várt tavaszi négy napos gyűjtőtúra! A részletes programot ide nem írom, inkább a szubjektív, ill. objektív érzéseket, véleményemet. Minden tervszerűen ment, mint a karikacsapás! Jó kis buszunk, jóbarát pilótájával nagyon kiszolgált minket, elég lehetetlen utakon is feltornázta magát, csak hogy minél kevesebbet kelljen nekünk „szalon geológusoknak” gyalogolni...

A keszthelyi kempingben

Az idő dacolt a meteorológusokkal, mert a nap négy napon keresztül ragyogott.

Most jöjjenek a lelőhelyek!

Darvas-tó:

A látvány lenyűgöző: piros homok, zöld bokrok, fehér felhők – de inkább csak nézni és fotózni lehetett, itt érdemi anyag nem akadt.

Darvastói színekavalkád

Nyírespuszta:

A felhagyott bánya szintén szép lenne, ha nem lenne szeméttel feltöltve. A kis erdőt letarolták, szeméthegek vannak helyette és a mélyben elhasznált autógumi özöne....Hogy ez micsoda kár, és hogy ezen nem lehet változtatni, nem lehet megmenteni a tájat önmagunktól, emberektől! Szomorú!

Itt ezért már érdemes volt kopácsolni, érdekes a kőzet, némi dög (öslény) is akadt, így az első szatyrok megteltek.

Nyírespusztai gyűjtés

Nyírespusztai kalcitlelet

Másnap **Bazsin** kezdtük a napot, ahogy mondám a busz felkínlódott a bányaudvarra és így menetelés nélkül már lehetett is gyűjteni. Volt is mit: az ifjú, erős nagykalapácsos urak ki is kalapáltak szép aragonitokat, még talán egyebeket is.

Bazsi

Kalcit, aragonit Bazsíról

Sümegen két bányában is voltunk, ezek már nem voltak olyan elhanyagoltak, igaz, működnek is. A szerencsésebbek mindig találnak valamit, volt még hippuritesz, meg mindenféle kagyló. A másik a Gerinci bánya volt, ez is hatalmas, de sikerült meglelni a barna kalcitos buckát, így ezzel sem volt gond.

Sümeg, Gerinci kőfejtő

Sümegi barna kalcit

Hogy a kultúra se maradjon ki, elautóztunk **Fenekpusztára** római kori romokat nézni. Hát ez megint nagyon bánatos látvány volt. Nyakig benőtt mező, alig látszanak ki a maradványok, az eredeti épületek, amik hajdan a kastélyhoz tartoztak, aztán lett belőlük mindenféle, most romhalmaz, de a kerítésen belül a legszegényebbek tengetik életüket. Ez is szégyenfoltja a műemlékvédelemnek. Így elhanyagolni valamit, amiből komoly látványosságot, üzletet lehetne csinálni...

Fű alatti fenekpusztai romok

Számomra a legnagyobb élmény a **Kis-Somlyó** kőfejtője volt, itt még nem jártam, és itt aztán lehetett tanulmányozni a hajdani vulkán életét. A bazalt erősen hólyagos, sok kis ezt-azt találni benne.

Kis Somlyó, bányaudvar

Kis Somlyó, vulkáni bombatölcsér

Utolsó bányánk a Diszel melletti **Hajagos-hegy** volt.

Talán ez volt a legszebb hely. Szépen fejlett bazaltoszlopokat lehetett fotózni, könnyű sétával értük el a bánya felső udvarát, és a kopácsolás újabb aragonitokat hozott elő.

Diszel, Hajagos

A programban záróakkordként három lelőhely volt beígérve, de idáig a társaság már kimerült, csak a legelvetemültebbek mentek bogarászni. Erre érdemes volna hosszabb időt szánni, hogy eredményes legyen a gyűjtés, na, majd legközelebb...

Összeszokott társaságunk jól bírta a gyűrődést, de azért csak voltak apró figyelmetlenségek, főleg, ami a buszozást illeti. Jobban kell figyelni az ülés kiosztásra, mert ez egy kicsi busz, és vannak kényelmetlen ülései. Igaz, hogy a csomagoknak volt utánfutó, de az utastérbe is került néhány cucc, ezeket kellene a legkényelmetlenebb ülésekre tenni, akkor nem rázkódna senki sem hátul, amit még súlyosbít az utánfutó zötyögése. De hát a tapasztalat az, ami megtanít arra, hogy hogyan csináljuk jobban...

Az összeszokott csapat

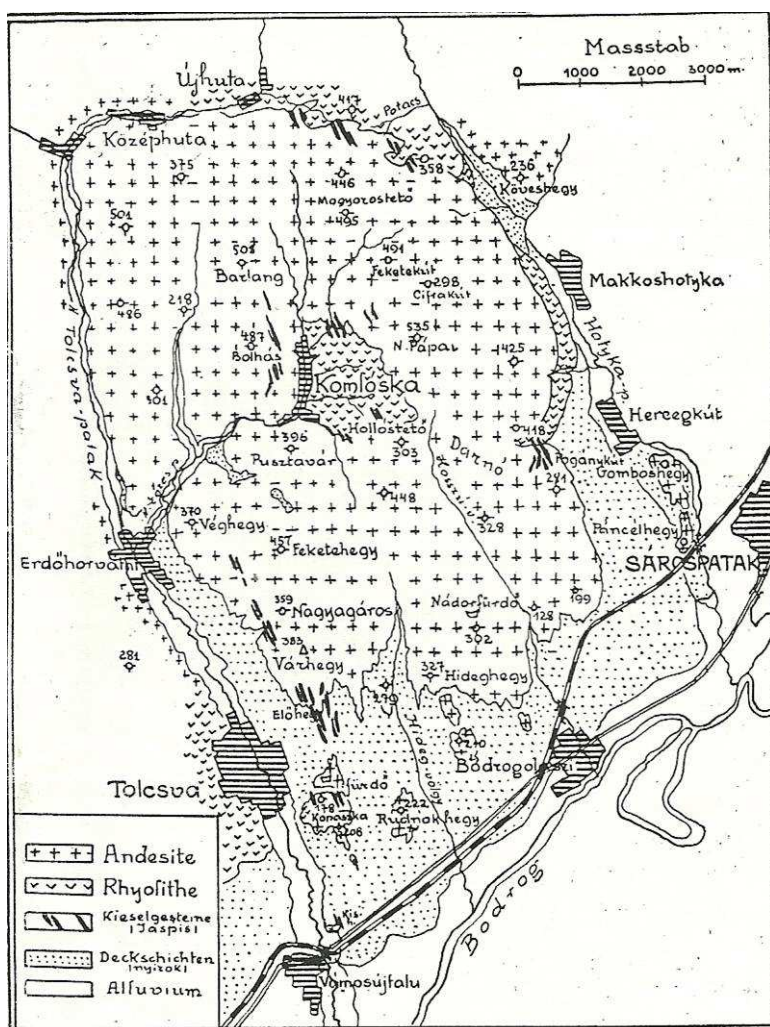
Összességében gyönyörű négy nap volt, felüdülés, kikapcsolódás, pihenés. Reméljük, az őszi Zemplén is ilyen lesz!

Lengyel Endre (1936) által említett jáspis-opál-achátlelőhelyek a Zemplénben

1936-ban Lengyel Endre a Földtani Közlönyben megjelent cikkében leírt néhány zempléni lelőhelyet, melynek egy része időközben feledésbe ment, ezért összefoglalom és ajánlom újrafelfedezésüket:

- Herceggút/Pogány kút
- Tolcsva, Elő-hegy
- Tolcsva, Vár-hegy délkeleti lejtője
- Tolcsva, Nagyagáros-hegy
- Tolcsva, Kiskopaszka-hegy északi lejtője
- Komlóska, Cifrakút
- Komlóska, Bolhás-hegy (Szkalka) keleti lejtője
- Újhuta, Nagytolcsva patak bal oldala, patakmeder
- Makkoshotyka, Potács- és Völgypatak-völgy

A Lengyel által közölt térkép:

A térképen a fekete vonalak jelzik a jáspis-, opál- és achátlelőhelyeket.

A hivatkozott cikk:

Lengyel E. (1936) „Jáspisváltozatok a Tokaj-Hegyalján”, Földtörténeti Közlöny, 66, 129-144.

Apropó

Kónya Péter, a MÁFI munkatársa, a TIT-esek körében jól ismert, mint a Balaton-felvidék mindentudója, 2010. május 19.-én „summa cum laude” eredménnyel védte meg disszertációját. Ehhez szívből gratulálunk, hiszen munkája révén mi is gyarapodtunk sok új ismerettel és egy új ásvánnyal, a kabazit-Mg-vel. Megtudtuk, hogy a munkája eredményeképpen talán még ez évben születik a Top.Min. Balaton-felvidéki kötete, amelyet örömmel várunk.

Körmendy Regina

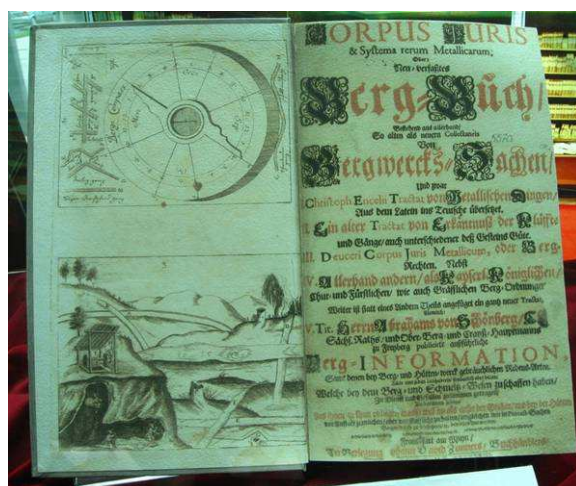
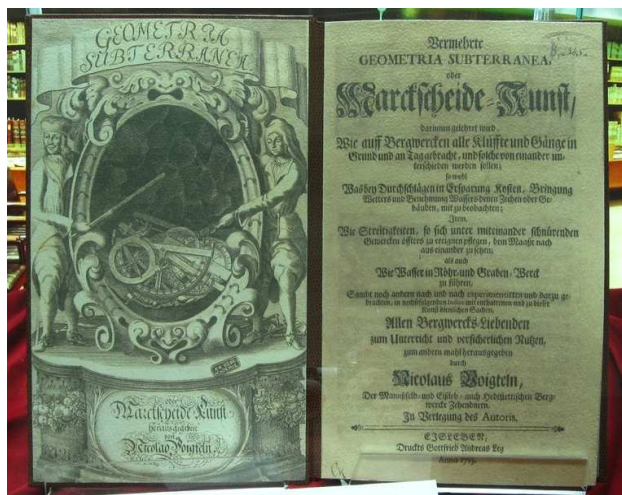
Kiállításnézőben

Miskolcon járva, az Egyetem „A” épületében figyelemre méltó kis kiállítást pillantottuk meg a bányászati képzés múltjáról. A régi tankönyvek mellett néhány ásványt is mutat be a régi bányászati tanintézetek (Selmecbánya, Brennbergbánya) gyűjteményéből.

Aki arra jár, ne hagyja ki! A kiállítást az Egyetem aulájának előterében rendezték, tanidőben bármikor megnézhető.

Körmendy Regina

Fényképek: Mesics Gábor

Két német nyelvű tankönyv a kiállítás anyagából

Út az ismeretlenbe...

A május végi túránk nagy meglepetéssel szolgált! Olyan bányákat látogattunk meg, ahol még egyikünk sem volt. Így persze Gizi nem győzte mondogatni, hogy ne várjunk kapitális leleteket, mert nincsenek tapasztalataink.

Első utunk a zsunypusztai kőfejtő volt. Ez inkább a Cserhát, mint a Mátra, a legismertebb látnivaló – Hollókő - közelében van. A bánya lenyűgözően nagyszerű! Talán a fotók megmutatnak valamit. Kódorogtunk erre-arra, kalapálás zaja hallatszott innen-onnan...

Végre kiderült, hogy mi itt az érdekesség! Gyönyörűen sávosan mintázott színezett kőzetek! És most: Fejemhez kapok! Hol láttam már ilyet? Van is otthon belőle! Tehát: sok-sok évvel ezelőtt Wiesinger Marci bácsi hozott a szentendrei HÉV-állomástól, a sínek köze volt ezzel a kőzettel kitöltve. Megállapították, hogy andezit-gránát (*lásd a szerkesztői megjegyzést!*). De honnan jött? Nem ott termett, ez világos. Persze lehetett a Börzsöny, vagy a Pilis valamelyik kőfejtőjéből, de nem akadtunk a nyomára. És most, 20 év után derült fény rá, hogy a követ innen hozhatták,

annyira jellemző, hogy kizárt másik lelőhely. Ez számomra a felfedezés öröme volt! Mikroszkópban gyönyörűek a gránátok!

Másik bányánk a Szlovákia területén lévő Priblice, vagy Pribelce??? (**Pribelce a szlovák Fehérkút a magyar neve – a szerkesztő**)

Amint kiléptünk az odavezető erdőcskéből, hatalmas homokkőfalak meredtek előttünk, ilyet nem sokat láttunk még, nincs rá más szó, mint az a közhely, hogy fenséges! Talán a Grand Canyon lehet ilyen, persze nagyobbban. Itt a homokozás-szítálás-rázás hozhat némi leletet. A homokbucka cápa fogak temetője, a szorgos munka eredménye néhány fog, volt köztük egész szép, fényes fekete példány. Az eligazító táblából – ugyan szlovákul – azért megértettük, hogy más maradvány is előfordulhat, de nem találtunk mást, legfeljebb nagyon elmállott kagylóbelet. Itt is a legnagyobb élmény maga a bányafal volt.

Az idő a rossz jóslatok ellenére remek volt, bár különleges zsákmány nem akadt, a táj mindenért kárpótolt. Visszatérve a zsunypusztai kőzetre, megcsiszolva adja ki a szép mintázatot igazán, érdemes feldolgozni a darabokat.

A vihar szerencsére elmaradt, de a „könyvtár” látogatása nem...

Szerkesztői megjegyzés: Miután a HOM nyilvántartásában nem szerepel egyik a gránátcsoportba tartozó ásvány sem a zsunypusztai lelőhelyen, a tévedések elkerülése végett közlöm a MÁFI-ban Dr. Kónya Péter által végzett röntgendiffrakciós vizsgálat eredményét: az andezit sötét-barna sávozást a következő ásványok vegyülete okozza – goethit, kálföldpátok, szmektit, helyenként kvarc)

Laki Marika

Fényképek: Eszesné Gizi, Hollossy Ferenc, Körmendy Regina

A zsunypusztai bánya

Gyűjtés a bányában

Ferrohornblende, ilmenit Zsunypusztáról

A pribelcei (fehérkúti) homokkőbánya látképe

Szorgalmas kapirgálók a bányában

Pribelcei őslények

Füstkvarc

Hornblende utáni fehér opál

Hornblende utáni szmektit, kvarc

"Azuritos koprolit"
avagy ganejtúró bogarak a síroki Hosszú-völgyben

Fénykép: Mesics Gábor